

Reading skill and its types

With emphasis on the book "Developing Second Language Skills"

Hossein Al-Rabiei ¹

Bachelor's student of Persian language & literature, Open University, Al-Mustafa International
University of Qom, Qom, Iran

Supervisor: Fatemeh HajiRahimi²

Associate Professor, Department of Persian Language & Literature, Open University, Al-Mustafa
International University of Qom, Qom, Iran

Abstract

In today's social life, "reading skill" is one of the most important communication tools, through reading you can get the required information, knowledge and skills and gain awareness about various issues. Finally, it is possible to increase the power of adaptation and adaptation to society and the complex world around; For this reason, reading can be considered the most important means of learning and adaptation for humans. Reading skills include a set of abilities that are present in all aspects of your life. To the extent that your reading skills increase, the possibility of understanding the meaning and interpreting it in all the texts you read increases. Also, by strengthening this skill, you can communicate with others more easily and it even improves your writing ability. The current research was conducted using a library method and based on a descriptive-analytical approach, and reading skills and its types were discussed with an emphasis on the book " Developing Second Language Skills" written by Kenneth Chastain, a foreign language teacher in the United States of America. Is. The purpose of this book is to provide an overview of second language teaching and learning that will help future teachers and teachers who are currently teaching in understanding the relationship between the theoretical and practical aspects of second language teaching. This understanding helps the teacher in improving his performance in teaching and transferring language skills to language learners. Using this book, the teacher can turn his class into an active and productive class.

Keywords: Reading skills, communication, concept reproduction, reading comprehension.

¹ Email: husain66@gmail.com.

² Email: f.hajirahimi@mou.ir.

مهارت خواندن و انواع آن

با تأکید بر کتاب «گسترش مهارت‌های زبان دوم»

حسین الربیعی^۱

دانشجوی کارشناسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی، جامعه المصطفی العالمیه قم، قم، ایران.

استاد ناظر: فاطمه حاجی رحیمی^۲

استاد همکار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی، جامعه المصطفی العالمیه قم، قم، ایران.

چکیده

در زندگی اجتماعی امروز، «مهارت خواندن» یکی از مهمترین ابزار ایجاد ارتباط به شمار می‌آید که از طریق خواندن می‌توان اطلاعات، دانش‌ها و مهارت‌های مورد نیاز را به دست آورد و نسبت به مسائل گوناگون آگاهی یافت. در نهایت می‌توان قدرت انطباق و سازگاری خود را با جامعه و جهان پیچیده پیرامون افزایش داد؛ به همین سبب خواندن را می‌توان مهمترین وسیله برای فراگیری و انطباق برای انسان دانست. مهارت خواندن شامل مجموعه‌ای از توانایی‌ها می‌شود که در تمامی جنبه‌های زندگی شما حضور دارد. به میزانی که مهارت خواندن شما افزایش یابد، امکان فهم معنا و تفسیر آن در تمام متونی که می‌خوانید، بیشتر می‌شود. همچنین با تقویت این مهارت، شما می‌توانید به سادگی بیشتری با دیگران ارتباط برقرار کرده و حتی توانایی نوشتاری شما را نیز بهبود می‌بخشد. پژوهش حاضر به روش کتابخانه‌ای و برپایه رویکرد توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است و به مهارت خواندن و انواع آن با تأکید بر کتاب «گسترش مهارت‌های زبان دوم» تألیف چیستین، مدرس زبان‌های خارجی در ایالات متحده آمریکا، پرداخته شده است. هدف این کتاب فراهم کردن مروری در زمینه تدریس و فراگیری زبان دوم است که مدرسان آینده و مدرسانی که هم اکنون در حال تدریس هستند را در درک ارتباط بین جنبه نظری و عملی آموزش زبان دوم یاری می‌کند. این درک، مدرس را در بهبود عملکرد خود در تدریس و انتقال مهارت‌های زبانی به زبان‌آموزان کمک می‌کند. مدرس با استفاده از این کتاب می‌تواند کلاس خود را به یک کلاس فعال و پربازده تبدیل کند.

کلید واژه‌ها: مهارت خواندن، ارتباط، بازآفرینی مفهوم، درک مطلب.

¹ Email: husain66@gmail.com.

² Email: f.hajirahimi@mou.ir.

۱. مقدمه

همانطور که می‌دانیم هدف از زبان ایجاد ارتباط است و از سوی دیگر فرآیند ارتباطی در تمام مهارت‌های زبانی «فرآیند تبدیل» را در بر می‌گیرد. «خواندن» یکی از مهارت‌های چهارگانه زبان است که آشنایی با این مهارت و انواع آن برای هر زبان‌آموزی ضرورت دارد. هنگامی که از خواندن روزنامه یا یک کتاب خوب لذت می‌بریم، نمی‌دانیم که خواندن و درک مفاهیم چه مهارت پیچیده‌ای است. گاهی به عنوان مدرسان زبان شاهد هستیم که فراگیران ما دچار چه مشکلات و دشواری‌هایی در درک مطلب هستند و این امر سبب تعجب ما می‌شود که فرآیند خواندن چگونه در ذهن عمل می‌کند، عملکرد دقیق و معین آن چیست، و چگونه می‌توانیم به بهترین وجه ممکن به فراگیران دو زبانه یا چند زبانه خود کمک کنیم که مهارت خواندن و درک مطلب خویش را بهبود بخشند. مسائلی همچون روانشناسی، زبان‌شناسی، و آموزش در مهارت خواندن دخیل بوده و به طور مداوم چارچوب‌هایی را برای تحقیق در مورد این روند پیچیده «خواندن» که به طور مستقیم قابل مشاهده نیست، ارائه کرده‌اند. این روش‌های تحقیق محدوده گسترده‌ای را در بر می‌گیرد. این روش‌ها، آزمایشات روانشناسی زبانی کنترل شده تا مطالعات قوم‌نگاری را شامل می‌شود که مبتنی بر مشاهدات، مستندسازی، تشریح و بحث با افراد آگاه در مورد متون خواندن معتبر در دوره‌های زمانی طولانی می‌باشد.

«معنا و مفهوم هر نوشته‌ای تنها در جمله‌های آن نهفته نیست، بلکه از پیشینه و دانسته‌هایی که در ذهن خواننده وجود دارند و از فرایندهای در جریان در ذهن او نیز می‌تواند نشئت بگیرد.» (Cook, 2008:120) دانش پیشین و پیشینه افراد می‌تواند نقش بسزایی در تفسیر و مفهوم‌سازی از نوشته ایفا کند. از دیدگاه اندرسون (2003)، این پیشینه دربرگیرنده همه تجربیاتی است که فرد هنگام خواندن هر متنی با خود به همراه می‌آورد؛ همانند تجربیات زندگی، آموزشی و تحصیلی، اطلاعاتی که خواننده ممکن است از ساختار نوشته‌های مختلف در آن زبان داشته باشد، اطلاعات او در مورد چگونگی عملکرد زبان اول و یا دوم، و یا دانش فرهنگی مرتبط. البته نمی‌توان مطمئن بود که همه زبان‌آموزان همواره پیشینه و دانش لازم در همه موضوع‌ها را داشته باشند؛ به ویژه اگر آن‌ها از سن چندانی برخوردار نباشند و یا با پیشینه فرهنگی و اجتماعی متفاوتی از پیشینه‌ای که متن براساس آن نوشته شده است، آمده باشند. در نتیجه گاهی لازم است آموزگار پیش از آموزش متن، میزان دانش پیشین فراگیرنده یا زبان‌آموز را ارزیابی و یا آن را فعال کند و در صورت نبود و یا ناکافی بودن آن، برای ایجاد چنین دانشی تلاش کند. (Moreillon, 2007: 49)

۱-۱. روش انجام تحقیق

در پژوهش حاضر که به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است به مهارت «خواندن» و انواع آن با تأکید بر کتاب «گسترش مهارت‌های زبان دوم» پرداخته می‌شود. کتاب «Developing Second Language Skills»، توسط Kenneth Chastain، نویسنده و مربی زبان‌های خارجی، به رشته تحریر درآمده است. هدف از نگارش این کتاب فراهم کردن مروری در زمینه تدریس و فراگیری زبان دوم است که مدرسان آینده و مدرسانی که هم اکنون در حال تدریس هستند را در درک ارتباط بین جنبه نظری و عملی آموزش زبان دوم یاری می‌رساند. این درک، مدرس را در بهبود عملکرد خود در تدریس و انتقال مهارت‌های زبانی به زبان‌آموزان کمک می‌کند. مدرس با خواندن و استفاده از این کتاب می‌تواند کلاس خود را به یک کلاس فعال و پربازده تبدیل کند. کتاب مذکور در ۱۴ فصل طراحی شده است که پنج فصل ابتدایی آن مطالبی در زمینه پس زمینه، نظریه‌ها و رویکردهای آموزش زبان ارائه می‌دهد. فصل ششم کتاب، پیوندی بین جنبه نظری و عملی آموزش زبان برقرار می‌کند. هشت فصل انتهایی کتاب مطالبی مرتبط با جنبه‌های عملی آموزش زبان از قبیل آموزش گوش دادن، آموزش خواندن، آموزش نوشتن، آموزش صحبت کردن، فرهنگ تدریس، برنامه ریزی‌های تدریس، فعالیت‌های کلاسی و ارزیابی سطح زبانی زبان‌آموزان را در اختیار خواننده قرار می‌دهد. در این مقاله تأکید بر فصل هشتم (Reading) می‌باشد.

۱-۲. اهداف و ضرورت انجام تحقیق

- پژوهش حاضر که برای نخستین بار است تحقق می‌یابد در یک نگاه کلی خواندن را به دو فرآیند متفاوت تقسیم می‌کند:
۱. بلند خواندن یک متن نوشتاری یا همان شفاهی خواندن، که این فرآیند می‌تواند با درک مفاهیم یا بدون درک مفاهیم انجام گیرد که از این طریق، به شناسایی حروف، تطابق حرف و صوت و کنار هم قراردادن اصوات توجه می‌شود.
 ۲. خواندن یک متن نوشتاری به منظور درک مفاهیم آن، که این فرآیند می‌تواند در سکوت یا بی صدا صورت گیرد. بنابراین درکی که از آن ناشی می‌شود، درک مفاهیم نامیده می‌نامند.

بنابراین هدف اصلی خواندن، درک مفهوم یا بازآفرینی مفهوم نویسنده است؛ به عبارت دیگر هدف از خواندن صرفاً جهت اصلاح تلفظ، تمرین شکل‌های دستوری و مطالعه واژگان نیست. از آنجا که هدف اصلی خواندن درک مطلب است، هنگامی که خوانندگان متوجه منظور نویسنده نمی‌شوند، درحقیقت فرایند خواندن به نحو احسن صورت نگرفته است. بنابراین باید زبان آموزان را به گونه‌ای تعلیم داد که بدون توجه به ساختار یا ترجمه به زبان مادری به خواندن بپردازند. مهمترین نکته در خواندن، تمرکز بر روی هدف متن یا همان عنوان متن است. هر متنی یک عنوان دارد که نویسنده در قالب پاراگراف‌ها سعی در انتقال یک مفهوم به خواننده دارد. هر پاراگراف یک یا چند جمله اصلی دارد و بقیه جملات معمولاً برای پشتیبانی یا توضیح بهتر جمله نوشته می‌شوند. در ادامه توضیحی درباره ارتباط مهارت خواندن با مهارت‌های دیگر آورده شده است و سپس به انواع خواندن پرداخته می‌شود.

۲. بحث و بررسی

برای زبان آموزان سطح ابتدایی، هدف از آموزش خواندن آشنا کردن با طرح‌های عملی گرامر و بخش‌های لغوی در متن و تقویت این دانش اساسی است. خواندن واقعی یک فعالیت فردی است که در خارج از کلاس به جز خواندن موقتی کلاس روی می‌دهد بعضی از دانشمندان معتقدند که خواندن فعالیتی چند قسمتی است. این امر فعالیت را چند قسمتی می‌سازد یعنی، خواندن گروهی از کلمه‌ها که واحدهای معنا داری را تشکیل می‌دهند مهارتی فرعی است که برای سریع خواندن در آینده اساسی است. همچنین گفته شده است که خواندن نوعی فعالیت حل مسأله است که در آن توضیح اصول کلی به خواندن زبان آموز کمک می‌کند.

۲-۱. ارتباط خواندن با مهارت‌های دیگر

مهارت خواندن یعنی توانایی یک فرد برای خوانش، فهم معنا و تفسیر یک متن نوشته شده است. به عبارت دیگر مهارت خواندن به شما کمک می‌کند تا هنگامی که در حال خواندن متنی هستید، معنا و مقصود نویسنده را درک کرده، معنای واژگان، عبارات و جملات را متوجه شده و نحوه ارتباط آن‌ها را در ساختار کلی متن دریابید. این مهارت شامل مجموعه‌ای از توانایی‌ها می‌شود که در تمامی جنبه‌های زندگی شما حضور دارد. به میزانی که مهارت خواندن شما افزایش یابد، امکان فهم معنا و تفسیر آن در تمام متونی که می‌خوانید، بیشتر می‌شود. همچنین با تقویت این مهارت، شما می‌توانید به سادگی بیشتری با دیگران ارتباط برقرار کرده و حتی توانایی نوشتاری شما را نیز بهبود می‌بخشد. مهارت خواندن یکی از چهار مهارت اصلی در دانش زبانی است که فرد زبان آموز باید در آن تسلط لازم را کسب نماید. توجه داشته باشید که این مهارت یکی از مهارت‌های ابتدایی در یادگیری زبان است. در واقع هنگام مواجهه با زبانی جدید، شما پیش از هرچیز الفبا و نحوه‌ی خواندن را در آن زبان می‌آموزید و سپس مهارت‌های دیگر در کنار آن شکل می‌گیرند. در نتیجه داشتن مهارت خواندن قوی می‌تواند در یادگیری و تقویت دیگر مهارت‌های زبانی نیز به شما کمک کند.

طبق تعریف، خواندن یک فرآیند ارتباطی است و فرآیند ذهنی آن شبیه سه مهارت دیگر زبانی می‌باشد. بنابراین تمام فعالیت‌های خواندن برای تسهیل در تسلط ارتباطی در دیگر مهارت‌های زبانی نیز به کار می‌رود. به عبارت دیگر مهارت درک خوانداری از مسائل

مهم و کلیدی در یادگیری مهارت‌های دیگر است و جهت ایجاد ارتباط بکار می‌رود. خواندن مهارتی است که در آن فرد به منظور فهم و درک نوشته و تفسیر درست آن باید به‌طور هم‌زمان و غالباً موازی، از فرایندهای متفاوتی استفاده کند. هیچ یک از این فرایندها نمی‌تواند به تنهایی نشانگر طبیعت و ماهیت عمل خواندن باشد، بلکه عملکرد آن‌ها به‌طور گروهمی است که به شکل‌گیری درکی درست از توانایی روان‌خوانی کمک می‌کند. در ادامه به انواع «خواندن» اشاره می‌شود.

۲-۲. انواع خواندن

الف) خواندن دریافتی

این دسته از فعالیت‌های خواندن به بررسی سطح مقدماتی خواندن یک زبان خارجی و مجموعه‌ای از فعالیت‌های پایه و بنیادی از قبیل شناسایی نمادهای الفبایی، حروف بزرگ و کوچک، علائم نقطه‌گذاری، واژگان و مطابقت بین نویسه و واج می‌پردازد. پردازش در این خواندن از اول متن به آخر متن است که اصطلاحاً آن را خواندن «پایین- بالا» می‌گویند.

ب) خواندن گزینشی

این نوع از خواندن درست پس از سطح پایه‌ای مهارت در خصوص درک حروف و واژگان انجام می‌شود و عمدتاً به واسطه قالب‌های ارزشیابی به وجود آمده است. فعالیت‌های متداولی جهت ارزیابی توان خوانشی افراد صورت می‌گیرد که با شناسایی ویژگی‌های واژگانی، دستوری یا گفتمانی زبان همراه است. این فعالیت عبارتند از فعالیت‌های هدایت شده با تصویر، همتایابی، درست/ نادرست، پرسش‌های چهار گزینه‌ای و غیره. در این روند پرسش‌ها شامل جمله‌ها، پاراگراف‌های کوتاه، نمودارها و جدول‌های ساده و پاسخ‌ها، عباراتی کوتاه هستند و روش پردازش آنها ترکیبی از پردازش پایین-بالا و بالا-پایین است.

ج) خواندن تعاملی

انواع خواندن تعاملی شامل زنجیره‌های زبانی متشکل از چند پاراگراف و یا حتی یک یا چند صفحه را در برمی‌گیرد. در این نوع خواندن، خوانندگان به شیوه‌ای روانشناختی با متن تعامل برقرار می‌کنند. در این میان می‌توان گفت که خواندن قصه‌ها، روایت‌ها، توصیف‌های کوتاه، گزیده‌هایی از متون طولانی‌تر، پرسش‌نامه‌ها، یادداشت‌ها، آگهی‌ها، راهنمایی‌ها، دستورالعمل‌ها و متون مشابه نوعی از خواندن تعاملی به شمار می‌روند. هدف فعالیت‌های تعاملی، تشخیص ویژگی‌های مرتبط (ویژگی‌های واژگانی، نمادین، گفتمانی و دستوری) در متون نه چندان طولانی و ذخیره کردن اطلاعات پردازش شده است. همچنین در این فعالیت‌ها مانند فعالیت‌های گزینشی، ترکیبی از اهداف با تأکید بر صورت و معنا و البته با تأکید بیشتر بر معنا وجود دارد. از این رو می‌توان گفت که فعالیت‌های تعاملی تأکید بیشتری بر پردازش بالا-پایین دارد.

د) خواندن گسترده

این نوع فعالیت، در مورد خواندن متون چند صفحه‌ای و حتی طولانی‌تر، از قبیل: مقاله‌های حرفه‌ای، تحقیق، گزارش‌های تخصصی، داستان‌های کوتاه و کتاب مصداق پیدا می‌کند و هدف از ارزشیابی، اغلب سنجش درک کلی آزمون‌دهندگان از یک متن خاص است نه وا داشتن آنها به «دقت کردن» به جزئیات و نکته‌های ریز. در بیشتر فعالیت‌های گسترده نوع پردازش بالا-پایین است. اما به دلیل گستردگی این نوع خواندن به راحتی نمی‌توان ارزشیابی رسمی را در چارچوب‌های زمانی رایج در ارزشیابی برگزار نمود. همچنین در این نوع خواندن، پاسخ درست خوانندگان علاوه بر کنش خواندن می‌تواند به همان اندازه کنش نوشتاری را نیز در برگیرد و حتی در برخی موارد تأکید در نوشتن بیشتر از خواندن باشد.

انواع خواندن طبق طول متن، تأکید و پردازش (داگلاس براون، ۲۰۱۰)

پردازش		تأکید		طول متن			
بالا-پایین	پایین-بالا	معنا	صورت	بلند	متوسط	کوتاه	
	**		**			**	دریافتی
*	*	*	**			*	گزینشی
**	*	**	*		*		تعاملی
**		**		**			گسترده
** تأکید زیاد							
* تأکید متوسط							

۳. مراحل خوانداری

چستین برای آموزش درک مطلب خواندن سه مرحله را در نظر گرفته است که شامل : فعالیت‌های پیش از خواندن، حین خواندن و پس از خواندن است. (Chastain, 1778: 102) در امر آموزش توجه به هر سه مرحله از اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا هر مرحله پیش زمینه‌ای برای مرحله بعدی است لذا به منظور آگاهی از اهمیت هر مرحله، آنها را بطور جداگانه بررسی می‌کنیم.

۳-۱. فعالیت‌های پیش از خواندن

چستین معتقد است هدف از فعالیت پیش از خواندن علاقه‌مند و آماده کردن زبان آموزان به خواندن است. زبان آموز آماده می‌تواند تکالیف درسی خود را با تلاش بهتری، کامل کرده و در فعالیت‌ها شرکت کند. در این صورت او به توانایی خود برای یاد گرفتن زبان دوم اعتماد پیدا می‌کند و تمایل می‌یابد تا تکالیف خود را به طور کامل انجام دهد. (Chastain, 1778: 105)

رینگلر و وبر (Ringler & Weber) از فعالیت‌های پیش از خواندن با نام فعالیت‌های توانمندسازی (Enabling activities) یاد می‌کنند. زیرا این فعالیت‌ها زمینه لازم را برای سازماندهی فعالیت و درک کردن مطلب خواننده مهیا می‌سازد که خود شامل درک اهداف خواندن و کسب آگاهی براساس لزوم پرداختن به محتوا و ساختار مطلب است. (70: 1984) در نتیجه فعالیت‌های پیش از خواندن، دانش قبلی را استخراج نموده و همچنین توجه مخاطب را جلب می‌کند. آبرسولد و فیلد (Aebersold & Field) (1997) فعالیت‌های پیش از خواندن را اینگونه طبقه بندی می‌کنند:

*معرفی متن

*ایجاد انگیزه در زبان آموزان برای خواندن متن

*پیش‌نگری

*پیش‌بینی محتوای متن

*مشخص کردن هدف خواندن

در واقع فعالیت‌های پیش از خواندن با طرح پرسش از سوی معلم در زبان آموز ایجاد انگیزه می‌کند.

دروکر (Drucker) (2003) انجام دادن مراحل ذیل را برای فعالیت‌های پیش از خواندن متن به معلمان پیشنهاد می‌کند:

* با دادن اطلاعات قبل از خواندن نقش پل ارتباطی بین اطلاعات گذشته و جدید برقرار کنید.

* با سؤال و جواب‌های کوتاه زبان آموز را با موضوع درگیر کنید.

* قبل از خواندن متن برداشتی کلی از آن برای زبان آموز ایجاد نمایید.

* مواردی چون شخصیت‌های موجود در متن و طرح اصلی متن را برای زبان آموزان توضیح دهید.

* زبان آموز را تشویق به خواندن متن برای جستجوی اطلاعات خاص کنید.

در نهایت چستین (151: 1778) معتقد است که هدف فعالیت‌های پیش از خواندن، فعال‌سازی دانش زبانی و اطلاعات پیشین زبان آموزان، معرفی موضوع و واژه‌های مربوط به آن و ایجاد انگیزه در زبان آموزان برای خواندن متن است.

۳-۲. فعالیت‌های حین خواندن

زبان آموزان باید از سطح درک خود در حین خواندن آگاه شوند و باید بیاموزند که با سؤال‌های صحیح به درک مفهوم برسند. ضیاءالدین حسینی (۷۱: ۱۳۸۵) می‌گوید: در حین خواندن پرسش‌هایی را روی تابلو بنویسیم تا زبان آموزان به هنگام خواندن در پی یافتن پاسخ آن پرسش‌ها باشند. این پرسش‌ها سه گونه‌اند: پرسش‌های کلی، پرسش‌های پاسخ در متن و پرسش‌های استنتاجی.

ارکها و ویر (Urquhart & Weir) دو نوع فعالیت خواندن را ارائه کرده‌اند:

خود پرسشگری (Self-questioning): این فعالیت موجب تقویت فرایندهای شناختی مانند استنباط و کنترل درک مطلب می‌شود و به فهم ساختار متن کمک می‌کند. انجام این فعالیت برای زبان آموزانی که در مهارت خواندن ضعیف هستند، بسیار مفید و مؤثر است.

خود نظارتگری (Self-monitoring): در این مرحله زبان آموز باید بر میزان درک مطلب خود کنترل داشته باشد؛ بازبینی اینکه آیا درک مطلب صورت گرفته یا نه؟

۳-۳. فعالیت‌های پس از خواندن

اولین قدم در فعالیت‌های پس از خواندن روشن کردن مفهوم هریک از قطعات و روابط آنها با کل پیام نویسنده است. معلم باید زبان آموزان را تشویق به پرسیدن سؤالاتی کند که ممکن است دربارهٔ مطالب مورد بحث کلاس باشد و آنان متقابلاً بدانند که در فعالیت‌های بعدی به درک مطلب خواندن نیاز دارند. وظیفهٔ معلم به عنوان آخرین راه حل، هموار ساختن دشواری قطعات با توجه به مفهوم و در صورت امکان بدون جلب نظر زبان آموز به دستور زبان و واژگان است. (Chastain, 1778: 268)

رینگلر و وبر (1984) فعالیت‌های پس از خواندن را به دو گروه تقسیم می‌کنند:

فعالیت‌هایی که زبان آموزان اطلاعات را به خاطر می‌سپارند و فعالیت‌هایی که برای رشد تسلط ارتباطی در چهار مهارت زبان طراحی می‌شوند. این فعالیت‌ها می‌تواند شامل اجرای نمایش، ایفای نقش، ایجاد انگیزه، تهیهٔ گزارش و یا مطرح کردن یک بحث باشد. در این مرحله به سؤال‌ها به وجود آمده یا به نکات مبهم باقی مانده در ذهن زبان آموزان پاسخ داده می‌شود و فعالیت‌هایی صورت می‌گیرد که مربوط به اطلاعات موجود در متن است، مانند: بازگویی متن توسط زبان آموزان.

آموزش ارتباط معنایی جمله‌های متن نیز یکی دیگر از فعالیت‌های پس از خواندن است، مانند: تمرین‌های مربوط به ارجاع، حذف، حروف ربط و اضافه، ارتباط واژگانی و غیره. سپس به تمرین‌های ساخت‌واژی و دستوری پرداخته می‌شود. در بخش تمرین‌های محتوای متن و درک مطلب بهتر است از طرح پرسش‌های مستقیم و تکرار عین جمله‌ها و عبارات و جمله‌های موجود در متن پرهیز شود. در پایان هر درس بهتر است به زبان آموز تکالیفی داده شود، زیرا انجام تکالیف باعث یادگیری هر چه بیشتر محتوای درس‌ها می‌شود. این تمرین‌ها می‌تواند به صورت خلاصه نویسی متن، بیان تجربه‌های شخصی با ارائه مطالب از مقاله‌ها و کتاب‌های مختلف در زمینه مورد نظر است.

۴. کمک به زبان آموزان ناموفق در خواندن

در اولین مرحله مدرس باید به زبان آموزانی کمک کند که در خواندن برای دستیابی به مفهوم، احساس عجز و ناتوانی می‌کنند یا در کامل کردن فعالیت‌های پیش از خواندن ناتوان هستند. اگر تعداد این گونه زبان آموزان زیاد باشد مدرس باید میزان سختی مطالب را ببازماید. شاید دشواری آنها فراتر از سطح زبان آموزان باشد یا متنی به گونه‌ای باشد که زبان آموزان علاقه کمتری نشان دهد و یا اصلاً علاقه‌ای نداشته باشد. به عبارت دیگر مسئله دشواری متن خوانداری باشد تا وجود مشکل در دانش زبانی یا توانایی درک زبان آموز. همچنین مدرس باید به کافی بودن فعالیت‌های پیش از خواندن توجه داشته باشد. چرا که اغلب فعالیت‌های پیش از خواندن به منظور انگیزش زبان آموز برای خواندن و آماده‌سازی او در جهت کسب مهارت لازم در خواندن انجام می‌شود، همچنین مدرس باید مهارت‌هایی را جهت فعالیت‌های حین خواندن طراحی کند.

هوزن فیلد و دیگران (1981:49) نوزده فن مناسب برای خواندن معرفی می‌کنند و خواننده ماهر را اینطور معرفی می‌کنند، خواننده‌ای که:

۱. برای درک مفهوم می‌خواند.
۲. کلمه‌های ناشناخته را رها کرده یا اینکه براساس محتوا حدس می‌زند.
۳. با توجه به قسمت‌های قبلی و بعدی مطالب را حدس می‌زند.
۴. ساختارهای دستوری را تشخیص می‌دهد.
۵. قادر به تشخیص متغیر بودن حدس‌ها و گمانه‌های قابل طرح پس از خواندن باشد.
۶. از روی عنوان چیزهایی را پیش‌بینی می‌کند.
۷. به خواندن ادامه می‌دهد.
۸. واژه‌های هم خانواده را تشخیص می‌دهد.
۹. براساس دانش خارجی خود تفاسیری را انجام می‌دهد.
۱۰. واژه‌های ناآشنا را تجزیه و تحلیل می‌کند.
۱۱. مطالبی را که می‌خواند درک می‌کند.
۱۲. بیشتر به خاطر درک مفهوم متن می‌خواند تا بررسی ساختار زبان.
۱۳. به حدس زدن تمایل دارد.
۱۴. از فهرست معانی استفاده می‌کند.
۱۵. جستجو در فرهنگ لغت برای معنی واژگان دشوار را، آخرین راه حل می‌داند.
۱۶. هنگامی که به معانی لغات در فرهنگ لغت نگاه می‌کند مفهوم صحیح را دریافت می‌کند.
۱۷. از واژه‌های غیر ضروری صرف نظر می‌کند.
۱۸. به پیش‌بینی معنی و درک مطلب عادت دارد.
۱۹. از راهنمایی‌های محتوایی استفاده می‌کند.

به علاوه مدرس باید مهارت‌های زبان آموزان را مورد توجه قرار دهد. مهارت‌هایی که انتظار می‌رود، زبان آموزان طی فعالیت پس از خواندن انجام دهند. اگر مدرس انتظار داشته باشد که زبان آموزان هر مطلبی را که او می‌خواهد، بفهمند، به خاطر بسپارند یا به یاد آورند، باید تمام جزئیات مطالب را به زبان آموزان شفاف سازی کند و آنگاه شاهد داشتن زبان آموزانی در کلاس باشد که در بالاترین سطح خواندن باشند.

۵. انتخاب مطالب خوانداری

انتخاب متون خوانداری مناسب بسیار مهم است. متون خوانداری باید بر اساس فاکتورهای زیر تهیه شوند:

الف) علایق و اهداف زبان آموزان

ب) توانایی خواندن

ج) مطالب ارزشمند

د) شکوفا سازی استعداد زبان آموزان

۶. طول قطعه‌های خوانداری

مدرسین زبان طرفدار قطعه‌های کوتاه خوانداری هستند. اما نظریه پردازان جدید خواندن از جمله اندرسون (1984:94) و کارل (1984:11) توصیه می‌کنند زبان آموزان قطعه‌های طولانی‌تری بخوانند. زیرا تحقیقات نشان داده قطعه‌های کوتاه نسبت به قطعه‌های بلند مشکل‌تر هستند و چند بخش اول قطعه‌های کوتاه مشکل‌ترین بخش‌های درک کردن محسوب می‌شود.

۷. استفاده از متون ادبی خوانداری

زبان آموزان باید یاد بگیرند نگاهی عمیق، اجمالی و گسترده نسبت به متون مختلف از جمله متون ادبی داشته باشند. چرا که ادبیات دارای ارزش خوانداری هنری بالایی است. مدرس خوب باید، سه قسمت مهم داستان کوتاه، رمان و نمایشنامه، یعنی مقدمه، اوج دهی و نتیجه‌گیری را توضیح دهد. همچنین جنبه‌های یک قطعه ادبی مانند زمینه، شخصیت پردازی، طرح و موضوع را آموزش دهد. فعالیت‌های پس از خواندن به همان اندازه که در متون غیر ادبی مهم است، در متون ادبی نیز مهم جلوه می‌کند. بیرک بی چیلیر مویسکنز (1980:67) تجزیه و تحلیل ادبیات را دارای سه سطح می‌داند:

* سطح محیطی یا کندوکاوی، که دانشجویان احساسات خود را نسبت به هر جنبه از متن ابراز می‌کنند.

* سطح تفسیری، که در آن دانشجویان انگیزه‌های شخصی را تفسیر نموده و آنچه را که ممکن است روی دهد، پیش‌بینی می‌کنند.

* سطح ارزشیابی، که در آن ارزش مفهومی اثر را می‌سنجند و قضاوت می‌کنند. برای فعالیت‌های پس از خواندن تمرین‌هایی هستند که طی آنها زبان آموزان باید موافقت یا مخالفت خود را با آن ابراز کنند، و یا تمرین‌هایی که باید در آنها جاهای خالی را تکمیل کنند. در عین حال مدرس نباید هرگز بیش از حد درگیر اسلوب و تجزیه و تحلیل مطالب قرار گیرد چون ممکن است از هدف خواندن برای درک مطلب باز بماند.

۸. نتیجه‌گیری

هدف از خواندن، درک مفهوم و هدف نهایی آن برقراری ارتباط است. خواندن از برقراری ارتباط نوشتاری نویسنده آغاز می‌شود به گونه‌ای که او پویا سازی دانشش را از جهان پیرامون با خلق پیامی نوشتاری آغاز می‌کند و این روند به خواننده می‌رسد، او نیز دانش جهانی خود را با کنار هم گذاشتن نویسه‌ها و آواها، فعال می‌سازد تا پیام نویسنده را تا جایی که امکان دارد بازآفرینی و مفهوم خواسته شده را در حد توان خود درک کند. در پژوهش حاضر به مهارت «خواندن» و انواع آن با تأکید بر کتاب «گسترش مهارت‌های زبان دوم» پرداخته شد. هدف از نگارش این کتاب فراهم کردن مروری در زمینه تدریس و فراگیری زبان دوم است که مدرسان آینده و مدرسانی که هم اکنون در حال تدریس هستند را در درک ارتباط بین جنبه نظری و عملی آموزش زبان دوم یاری می‌رساند. این درک، مدرس را در بهبود عملکرد خود در تدریس و انتقال مهارت‌های زبانی به زبان آموزان کمک می‌کند. مدرس با خواندن و استفاده از این کتاب می‌تواند کلاس خود را به یک کلاس فعال و پر بازده تبدیل کند. مدرس برای کمک کردن به زبان آموزان مراحل را به آنها معرفی می‌کند که شامل فعالیت‌های پیش از خواندن می‌شود و آنها را برای خواندن تکالیف متن خاصی آماده می‌کند و از طریق فعالیت‌های حین خواندن و پس از خواندن آنها را راهنمایی می‌نماید. هم مدرس زبان و هم زبان آموز باید به خاطر داشته باشند که خواندن یک فرآیند فعال می‌باشد که شامل فنونی است که می‌تواند یاد گرفته شود.

هدف اصلی خواندن، درک مفهوم یا بازآفرینی مفهوم نویسنده است؛ به عبارت دیگر هدف از خواندن صرفاً جهت اصلاح تلفظ، تمرین شکل‌های دستوری و مطالعه واژگان نیست. از آنجا که هدف اصلی خواندن درک مطلب است، هنگامی که خوانندگان متوجه منظور نویسنده نمی‌شوند، درحقیقت فرایند خواندن به نحو احسن صورت نگرفته است. بنابراین باید زبان آموزان را به گونه‌ای تعلیم داد که بدون توجه به ساختار یا ترجمه به زبان مادری به خواندن بپردازند. مهمترین نکته در خواندن، تمرکز بر روی هدف متن یا همان عنوان متن است. هر متنی یک عنوان دارد که نویسنده در قالب پاراگراف‌ها سعی در انتقال یک مفهوم به خواننده دارد. هر پاراگراف یک یا چند جمله اصلی دارد و بقیه جملات معمولاً برای پشتیبانی یا توضیح بهتر جمله نوشته می‌شوند.

منابع

ضیاء حسینی، محمد (۱۳۵۸)، اصول و نظریه‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، تهران: سخن.

Anderson, N (2003), Reading. In D. Nunan (Ed), *Practical English language teaching* (pp. 67–86), NY: McGraw-Hill.

Druker, M. J (2553), What reading teachers should know about ESL learners? The reading teachers.

Brown, H, Douglas (2515), *Language assessment and classroom*, London: Longman
Chastain, K (1778), *Developing second language skills: Theory to practice*. Orlando, Florida: H. B Jovanovich.

Cook, V (2008)., *Second language learning and teaching*, London: Hodder Education.

Moreillon, J (2007), *Collaborative strategies for teaching reading comprehension; Maximizing your impact*, Chicago: American Library Association.

Pressley, M (2006), *Reading instruction that works* (3rd ed), New York: Guilford Press.